

Рецензия

**от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен
„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;
професионално направление 3.2. Психология (Обща психология,
Психологическо измерване)

автор: Иван Йорданов

тема: „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛИ И ХРАНИТЕЛНИ НАВИЦИ
ПРИ ЮНОШИ (14 – 18 г.)“

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определен за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „ ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛИ И ХРАНИТЕЛНИ НАВИЦИ ПРИ ЮНОШИ (14 – 18 г.) „ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Обща психология – психологическо измерване. Автор на дисертационния труд е Иван Йорданов – докторант към катедра „Експериментална и генетична психология”, отчислен с право на защита. Представеният от Иван Йорданов комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски”. Той включва всички необходими документи. Докторантът е приложил и съответните публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

В психологическите изследвания темата за храненето е обвързана с физическото и психичното здраве и благополучие. Емпиричните изследвания

откриват позитивни връзки между нагласите и навиците на хранене и конструктори като самоконтрол, самооценка, приемане на себе си. Хранителните навици и нагласи към храненето могат да бъдат от критично значение за физическото здраве, когато са обвързани с развитието на идентичността и физическият аз-образ в юношеската възраст. В този смисъл изследването на хранителните навици и нагласи и динамичните промени в юношеството е с особена теоретическа и практическа значимост. Предложеното изследване се опитва да отговори на две предизвикателства – да изгради въпросник за оценяване на хранителните навици, което би очертавало една възможност да се проследи състоянието на този феномен, което е с непосредствено и клинично приложение и заедно с това да обогати разбиранията за хранителните навици във времето на юношеството.

3. Познаване на проблема

Докторантът се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Теоретичният анализ е насочен към осмисляне храненето, хранителните навици и разстройствата на храненето. Анализът е задълбочен и разглежда хранителните нагласи в контекста на емоционалните, когнитивните, персоналните и социалните изменения в юношеството. Това оправдава и последващите анализи на юношеството и на измененията в социалните отношения, както и връзката на физическия аз-образ и приемането на собственото тяло с възможностите за изграждане на близки отношения с връстниците. Очертаната зависимост между самоприемане и приемане от другите открива значението на храненето и на потенциалните патологични изходи свързани с храненето – хранителните разстройства и тяхното отражение върху здравето.

Теоретичният анализ обхваща и задълбочен преглед на съществуващите методики за изследване на хранителните навици и нагласи, на техните предимства и ограничения, което задава и рамката на емпиричното изследване и възможността за проследяване на връзката между хранителни навици и личностни характеристики, което е залог за едно по-дълбоко осмисляне на нагласите към хранене и на възможните патологични движения.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Изследването е осъществено чрез следните въпросници:

- Тест за хранителни нагласи (EAT-40) на (Garner & Garfinkel, 1979), който оценява широк спектър от поведения и нагласи, свързани с хранителните нагласи. Тестът е най-често използваният инструмент за оценка на хранителните разстройства, които включват *anorexia nervosa*, *bulimia nervosa* и други разстройства, характеризиращи се с изживяването на силни емоции, специфични нагласи и поведения, свързани с теглото и храненето. По-популярна е кратката форма на теста (EAT-26), която също има много добри психометрични качества (Garner et al., 1982). Резултатите от теста не могат да се използват като основа за поставяне на диагноза за хранително разстройство, но могат да послужат като начало в индивидуални или групови скринингови изследвания на нагласите към храненето. Самият тест е взет за отправка при изграждането на българската версия за оценка на нагласите към храненето

-ММРІ-А е пренормирана и преработена форма на Минесотски многофакторен личностен въпросник (ММРІ), тя е и първата, специално предназначена за оценяване на юноши.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 198 страници в основния текст, който включва 91 таблици и 25 фигури и 6 приложения. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, четири глави, изводи и обобщения, заключение, използвана литература и приложения. Библиографията е със 123 заглавия - 25 на кирилица, и 98 на латиница. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите на Иван Йорданов са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

-Направена е българска адаптация на инструмент за измерване на хранителни нагласи (EAT-35) и са определени български норми на теста EAT-35 за юношеската популация.

-За пръв път в България се изследва връзката между хранителните навици и личностни черти на ученици в юношеска възраст, измерени чрез стандартизирани психологически тестове.

-Установени са значими взаимовръзки между специфични хранителни навици и личностни черти. Сред силнокорелиращите скали от MMPI-A попадат скала Хистерия, скала Хипохондрия, субскала на клиничната скала Депресия - D3 Лошо физиологично функциониране. Тревожността също е сред личностните черти с най-силна връзка с хранителни навици, водещи към заболяване от хранително разстройство или хранителни навици на вече болни от хранително разстройство юноши. Субскалата на скала Шизофрения Sc6 - Странни сензорни усещания и възприятия също показва най-силна връзка с хранителните навици, които представляват риск за здравето на юношите. Тези резултати се потвърждават и в други изследвания.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията.

9. Лично участие на докторанта

Иван Йорданов е бил докторант към катедра „Обща и експериментална психология”. Той е реализирал самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са негово лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Иван Йорданов притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията за хранителните нагласи в юношеството и конструирането на българска версия на въпросника за оценяване, която е с много добри психометрични характеристики.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам основния текст на дисертацията да бъде издаден като отделно изследване, което представя самия въпросник за изследване на хранителните нагласи.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантът Иван Йорданов притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатът отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Кл. Охридски”. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Иван Йорданов, за което давам и своя утвърдителен вот.

19.04.2018 г.

Изготвил рецензията:

/проф. Румен Стаматов/